

Marzena Walaszek

DOSTĘPNOŚĆ PLACÓWEK EDUKACYJNYCH W GMINACH AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ

Celem niniejszej pracy jest zaprezentowanie rozmieszczenia i dostępności placówek sektora edukacji w aglomeracji poznańskiej, obejmującego placówki publiczne i prywatne, wraz ze wskazaniem istotnych, również z punktu widzenia władz gmin, rekomendacji. Zakres pracy uwzględnia wszystkie poziomy ścieżki edukacyjnej (z wyłączeniem studiów wyższych), począwszy od przedszkoli, poprzez szkoły podstawowe i gimnazja, aż do szkół ponadgimnazjalnych (liceów, techników, szkół zawodowych). W pracy uwzględniono również dostępność placówek opieki nad dziećmi do lat 3, choć oficjalnie nie jest ona traktowana jako segment edukacji.

Słowa kluczowe: *aglomeracja poznańska, dostępność do placówek edukacyjnych*

1. Wprowadzenie

Tworzenie jak najlepszych warunków kształcenia dzieci i młodzieży jest jednym z głównych celów realizowanych w ramach polityki oświatowej każdego demokratycznego państwa. Funkcjonowanie sektora edukacji w Polsce reguluje *Ustawa o systemie oświaty* z dnia 7 września 1991 r. oraz szereg nowelizacji i rozporządzeń. Zgodnie z ustawą, zadanie polegające na ustalaniu i monitorowaniu sieci przedszkoli i szkół szczebla podstawowego i gimnazjalnego spoczywa na władzach gminy, natomiast szkół ponadgimnazjalnych – powiatu. Funkcję koordynującą i nadzorującą działania gminy i powiatu pełni Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz wojewódzkie kuratoria oświaty. Podnoszenie efektywności kształcenia oraz uzyskiwanie wymiernych korzyści, w tym również finansowych, z przeprowadzanych reform sektora edukacji, wymaga obustronnej współpracy i sprawnej wymiany informacji pomiędzy pracownikami szczebla centralnego (ministerialnego) i lokalnego (gminnego i powiatowego).

Dostępność placówek szkolnych rozpatrywać można zasadniczo w trzech ujęciach: społecznym, ekonomicznym i przestrzennym. Dostępność społeczna może być definiowana w kategoriach równości szans społecznych, natomiast

dostępność ekonomiczną rozumieć należy jako koszt poniesiony w celu dotarcia do określonego miejsca, w tym przypadku – szkoły. Dostępność przestrzenna, nazywana również geograficzną lub fizyczną, uwarunkowana jest odległością od miejsca będącego celem podróży (Guzik 2003). Na dostępność przestrzenną wpływa sprawność układu komunikacyjnego. Wówczas mówimy o dostępności transportowej, która jest tym lepsza im lepiej rozwinięty jest system transportu publicznego, większa częstotliwość kursów poszczególnych środków transportu, a także jakość świadczonych usług. Zapewnienie powszechnej i równej dostępności szkolnictwa jest zatem postulowane zarówno z pozycji akcentujących zasady sprawiedliwości społecznej i demokracji, jak i przez luminarzy nowej gospodarki, upatrujących w tym konieczny warunek dalszego rozwoju i poprawy konkurencyjności (Guzik 2003).

Ustalanie sieci szkół na poziomie lokalnym przez gminę szczegółowo regulują zapisy ustawowe, w których określone są maksymalne odległości lokalizacji szkoły od miejsca zamieszkania ucznia. W przypadku przedszkoli i szkół podstawowych (klasy I–IV) droga dziecka do szkoły nie może być większa niż 3 km, natomiast w przypadku szkół podstawowych (klasy V–VI) i gimnazjalnych – 4 km. W świetle przepisów prawnych, dostępność do szkół rozumiana jest zatem w ujęciu geograficznym, przestrzennym. Z punktu widzenia funkcjonowania finansów publicznych gmin oraz wyrównywania szans społeczności lokalnych, postrzeganie dostępności do przedszkoli i szkół wyłącznie w kategoriach przestrzennych, byłoby zbyt dużym uproszczeniem. Oczywiście jest, że planowanie sieci szkół w gminie musi uwzględniać zapisy ustawowe i wynikające z nich odległości, nie może być to jednak jedyny czynnik wpływający na lokalizację tych szkół. Równie istotne są uwarunkowania lokalne, ukształtowanie terenu i sieci osadniczej na obszarze gminy, stan komunikacji publicznej, prognozy demograficzne oraz cechy społeczności zamieszkujących obszar gminy.

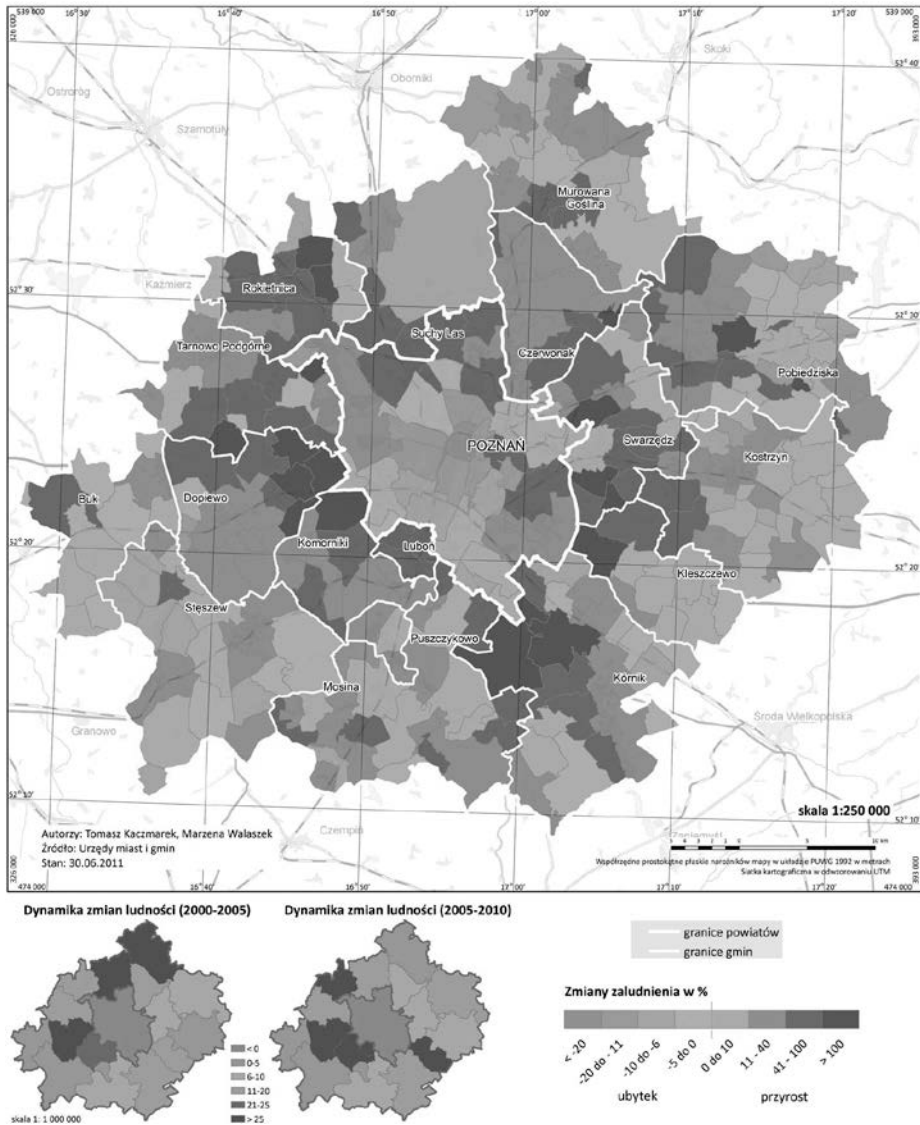
Na terenie aglomeracji poznańskiej znajduje się łącznie 1 148 placówek edukacyjnych: przedszkolnych, szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, w tym specjalnych (wg stanu na 30 kwietnia 2011 r.). Ustalaniem lokalizacji tych placówek zajmuje się zatem 19 autonomicznych podmiotów, którymi są: 18 rad gmin (17 rad gmin powiatu poznańskiego ziemskiego i 1 rada miasta Poznania), których zadaniem jest kształtowanie sieci przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjalnych, a w przypadku rady miasta Poznania – również ponadgimnazjalnych oraz 1 rada powiatu (poznańskiego powiatu ziemskiego), podejmująca uchwały w zakresie lokalizowania placówek szkolnictwa ponadgimnazjalnego. Na radach gmin i powiatów spoczywa odpowiedzialne zadanie zapewnienia dogodnych warunków dla rozwoju sektora edukacji na swoim obszarze działania. Jednak z uwagi na to że, jak wskazuje A. Bajerski (2011), dojazdy do szkół nie domykają się w granicach poszczególnych gmin

i powiatów, organizacja i funkcjonowanie edukacji w poszczególnych jednostkach przestrzennych wchodzących w skład aglomeracji są w pewnym stopniu uzależnione od organizacji i funkcjonowania edukacji w jednostkach pobliskich.

Konieczność wspólnego kształtowania rozwoju sektora edukacji przez rady gmin i powiatu aglomeracji poznańskiej, wynika z integracji metropolitalnej podjętej przez władze samorządowe w ramach oddolnej inicjatywy oraz realnych przemian gospodarczych i przestrzennych zachodzących na obszarze aglomeracji.

W ostatnim dziesięcioleciu na obszarze aglomeracji zachodzą niezwykle intensywne procesy suburbanizacji. Wg M. Beima i A. Tölle (2008) zjawisko suburbanizacji w aglomeracji poznańskiej przybrało na sile szczególnie po 1999 roku, a ucieczka na przedmieścia znacząco wpłynęła na funkcjonowanie Poznania i sąsiednich gmin. Wg autorów, poznanie czynników wpływających na suburbanizację i reurbanizację jest bardzo istotne z punktu widzenia zarządzania miastem oraz ułatwia właściwe planowanie przestrzenne w skali całej aglomeracji. Suburbanizacji przedmieść towarzyszy wyludnianie się starych, historycznych dzielnic miasta Poznania. Pociąga to za sobą zmiany struktur społecznych na tych obszarach oraz powstawanie nowych potrzeb społecznych. Nagły przyrost liczby mieszkańców w gminach silnie urbanizujących się, tj: Dopiewo, Komorniki, Kórnik, Rokietnica, Swarzędz, spowodował zmiany w zapotrzebowaniu na szeroko dostępne usługi o charakterze lokalnym (handlowe, edukacyjne). Ponieważ na przedmieścia przeprowadzają się głównie osoby młode, zakładające rodziny i decydujące się na dzieci, skutki suburbanizacji mogą być mocno „odczuwalne” przez sektor edukacji. Monitorowanie liczby dzieci na każdym poziomie kształcenia, stanowi dla władz gmin ważną informację dotyczącą stanu zaspokojenia potrzeb edukacyjnych oraz pozwala na przygotowanie się do ewentualnych zmian w reorganizacji sieci placówek szkolnych (rys. 1).

Przyjęta w maju 2011 r. przez wszystkich członków Rady Aglomeracji Poznańskiej. „Strategia Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej – Metropolia Poznań 2020” wyznacza najważniejsze dla aglomeracji cele priorytetowe i zadania, konieczne do realizacji na najbliższe lata. Jednym z programów strategicznych w tym dokumencie jest program o nazwie „Jakość i organizacja edukacji”, którego celem jest „poprawa wyników edukacyjnych osiąganych przez uczniów, stworzenie systemu monitoringu i zarządzania przepływem uczniów między gminami i szkołami w celu obniżenia kosztów utrzymania placówek oświatowych”. Proponowane w Strategii działania powinny zostać skoncentrowane na stworzeniu zintegrowanego systemu oceny szkół i przedszkoli, a ich wyniki powinny być publikowane w prasie i Internecie celem zapoznania się mieszkańców z dokonaniem szkół i przedszkoli i wyborem najodpowiedniejszej placówki. Rekomenduje się również utworzenie metropolitalnego obserwatora szkolnego i prognozowanie liczby dzieci w gminach i obwodach szkolnych.

Rys. 1. Dynamika ludności w aglomeracji poznańskiej w latach 2000–2011

Źródło: T. Kaczmarek, M. Walaszek (2011)

W niniejszej pracy wykorzystane zostały informacje oraz dane pozyskane z Urzędów Miast i Gmin aglomeracji poznańskiej oraz Kuratorium Oświaty w Poznaniu w czerwcu 2011 r. Nieocenionym źródłem informacji stały się również, organizowane od lutego do maja 2011 r. na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, cotygodniowe spotkania z wóldarzami gmin, przedstawicielami Urzędów Miast i Gmin aglomeracji, w ramach tzw. Akademii

Aglomeracyjnej. Celem Akademii Aglomeracyjnej była wymiana informacji i doświadczeń w zarządzaniu rozwojem społecznym i gospodarczym gmin, ze szczególnym uwzględnieniem planowania przestrzennego.

Opracowania kartograficzne oraz analizy, znajdujące się w dalszej części opracowania, stanowią materiał badawczy, który zebrany i opracowany został podczas sporządzania „Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego aglomeracji poznańskiej”. Dokument ten jest pierwszym w kraju tak szczegółowym opracowaniem sporządzonym dla obszaru kształtującej się aglomeracji. Studium ma charakter w dużej mierze pionierski, nie tylko z uwagi na nieformalny charakter, lecz także ze względu na nowatorskie podejście do tematyki planowania przestrzennego w aglomeracji oraz szeroki zakres poruszonych w nim zagadnień.

Analizy sporządzone zostały dla obszaru aglomeracji poznańskiej – miasta Poznań i 17 gmin powiatu poznańskiego. Opracowania kartograficzne sporządzone zostały dzięki programom przestrzennej wizualizacji danych (ArcGIS).

2. Dostępność placówek opieki nad dziećmi do lat 3

Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego, miasto Poznań i aglomeracja poznańska wyróżnia się na tle największych miast polskich dużym udziałem osób aktywnych zawodowo (ponad 50% ogółu społeczeństwa). Z ekonomicznego punktu widzenia, duży udział zawodowo aktywnych mieszkańców aglomeracji jest bardzo korzystny, zapewnia bowiem trwałą rozwój społeczno-gospodarczy aglomeracji, uaktywnia społeczeństwo, zwiększa siłę nabywczą rodzin i pomnaża dochody jednostek samorządów. W ostatnich latach zwiększyło się w widoczny sposób zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze nad najmłodszymi dziećmi. Jest to nie tylko wynikiem rozwoju gospodarczego, ale również zmianą modelu życia rodzin (kobiety po urodzeniu dziecka szybciej wracają do pracy).

Wg informacji Głównego Urzędu Statystycznego do żłobków publicznych w Polsce w 2010 r. uczęszczało łącznie 32 514 dzieci, co stanowi ok. 2,5% dzieci w wieku 0–3 lat. Wskaźnik ten jest bardzo niski i odzwierciedla potężną lukę na usługi opiekuńcze nad najmłodszymi dziećmi, która wytworzyła się wskutek wieloletnich zaniedbań w tej sferze. Zaobserwowany w ostatnich latach wzrost zapotrzebowania na usługi opieki nad najmłodszymi dziećmi obnażył nieprzygotowanie sektora usług publicznych i niezdolność do adaptacji w świetle zmieniających się warunków społecznych. Polityka państwa i Unii Europejskiej, wynikająca z realizacji założeń Strategii Europa 2020, postuluje m.in. wzrost ekonomiczny poprzez stosowanie różnorodnych rozwiązań ułatwiających osobom aktywnym na rynku pracy godzenie obowiązków rodzinnych z zawodowymi. Jeden z założonych celów dotyczy objęcia 33% dzieci opieką żłobkową.

Wprowadzona w 2011 r. *Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3* (z dnia 4 lutego 2011 r. – Dz.U., nr 45, poz. 235), ma ułatwiać zakładanie żłobków oraz upowszechniać tę formę opieki nad dziećmi. Na mocy ww. ustawy wprowadzono 4 formy opieki nad dziećmi: żłobki, kluby dziecięce, dziennego opiekuna i nianię. Żłobki wyłączone zostały z zakładów opieki zdrowotnej, przez co złagodzone wymagania lokalowe i sanitarne dotyczące nowo zakładanych placówek. Dotychczas istniejące żłobki niepubliczne muszą zgłosić swoją działalność w gminie oraz dostosować się do wymogów ustawy w terminie do trzech lat. Na mocy ustawy żłobki mogą być zakładane i prowadzone przez gminę, osoby fizyczne, prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej (np. stowarzyszenia). W marcu 2011 r. opublikowany został również przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej „Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 Maluch”. W ramach programu wspierany będzie rozwój żłobków, klubów dziecięcych oraz lokali dziennych opiekunów. Na realizację programu „Maluch” przewidziano: 40 mln zł w 2011 roku, 60 mln zł w 2012 r. oraz 90 mln zł w 2013 r. Program adresowany jest do jednostek samorządu terytorialnego – gmin, w których niezaspokojone są potrzeby w zakresie opieki żłobkowej.

Zaspokojenie potrzeb społecznych związanych z opieką nad dziećmi do lat 3 to cel priorytetowy, wyznaczony w przyjętej przez Prezydenta Miasta Poznania, Burmistrzów i Wójtów gmin aglomeracji poznańskiej „Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej”. Wysoka rola edukacji najmłodszych dzieci została zauważona i dowartościowana przez wóldarzy gmin, którzy jednogłośnie przyjęli za cel wspólne monitorowanie i rozwijanie sieci placówek publicznych i prywatnych w celu zaspokojenia potrzeb mieszkańców aglomeracji.

Aglomerację poznańską zamieszkuje 24 194 dzieci w wieku 0–3, co stanowi 2,9% ogółu ludności. Największy odsetek dzieci w stosunku do całości populacji zamieszkuje gminę Komorniki (4,38%), Rokietnica (4,26%), Dopiewo (3,98%), Kleszczewo (3,97%). Najwięcej dzieci w wieku 0–3 lat zamieszkuje miasto Poznań – 13 708, co stanowi 56% dzieci w tej kategorii wiekowej zamieszkującej obszar aglomeracji poznańskiej. Najniższy odsetek dzieci w stosunku do ogółu ludności występuje w gminie Murowana Goślina (2,29%), Buk (2,41%) i w mieście Poznaniu (2,66%).

Duży udział dzieci do lat 3 w gminach podpoznańskich – Komornikach, Rokietnicy, Dopiewie jest wynikiem intensywnych procesów suburbanizacji strefy podmiejskiej Poznania. Od kilku lat obserwowany jest stały odpływ ludności z Poznania do gmin przyległych. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest rozwój budownictwa mieszkaniowego (jednorodzinne i wielorodzinne), które stało się konkurencyjne z uwagi na niższe ceny (wg „Analizy cen na rynku pierwotnym w aglomeracji poznańskiej” – w powiecie poznańskim nieruchomości są nawet o 50% tańsze niż w mieście Poznaniu).

Wg M. Beima i A. Tölle (2008) migracje na suburbia i do centrum uważać można za tzw. elementy „kariery mieszkaniowej”. Wg autorów zaczyna się ona już na studiach. Studenci zamieszkują przeważnie śródmieścia, by po założeniu rodziny i narodzinach dzieci przeprowadzić się na przedmieścia, głównie w poszukiwaniu dogodnych warunków dla rozwoju dzieci. Powrót do centrum następuje już po etapie wychowania dzieci. Choć ww. etapy „kariery mieszkaniowej” zaobserwować można w większości krajów zachodnich, w Polsce sytuacja jest odmienna. Zasadnicze różnice wynikają z tego, że kupujący inwestują w nieruchomości w centrum miasta, ale nabywają głównie mieszkania w nowym budownictwie, a popyt na rynku mieszkaniowym wynika z niedostatecznej podaży mieszkań, utrzymującej się w zasadzie od II wojny światowej.

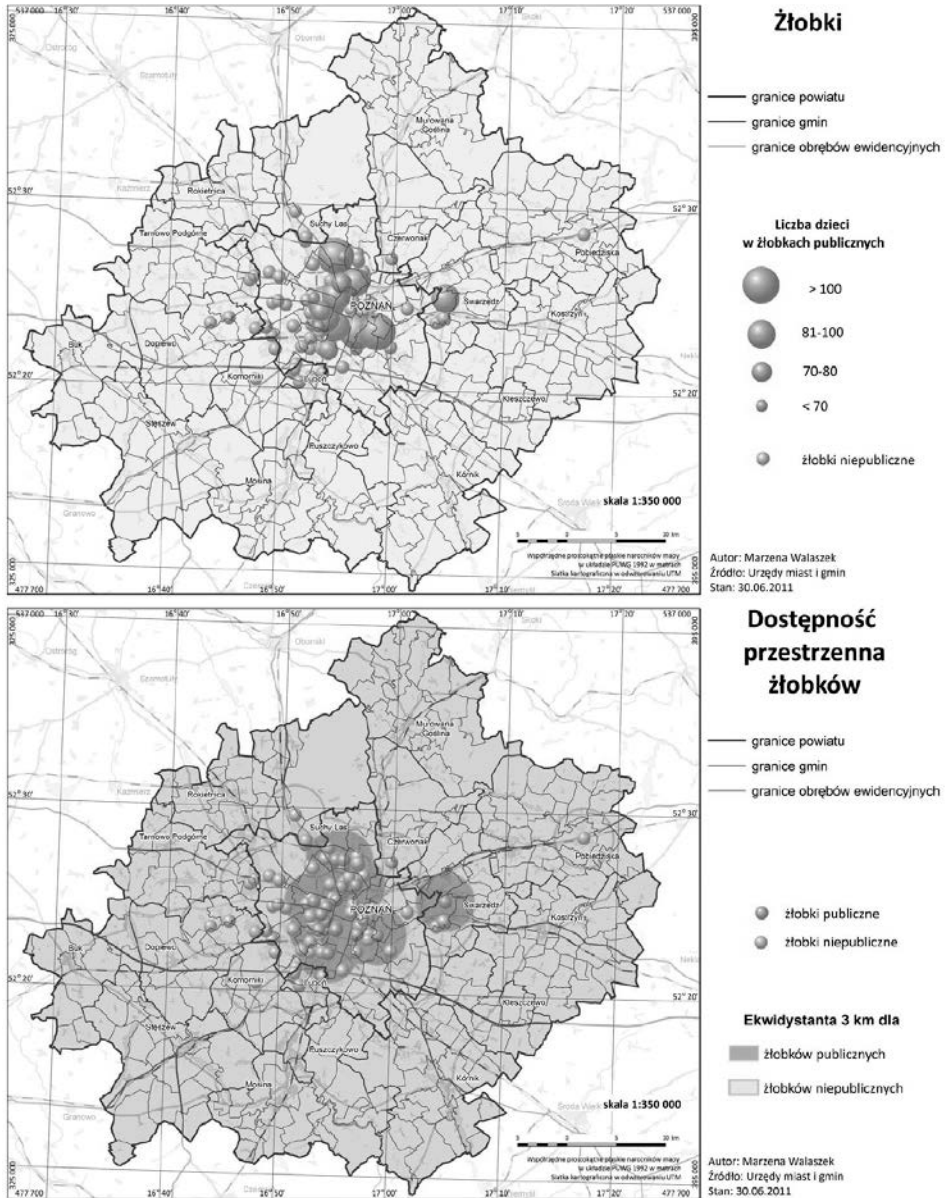
Biorąc pod uwagę relację podaży i popytu na usługi opiekuńcze nad najmłodszymi dziećmi, można stwierdzić, że na terenie aglomeracji poznańskiej sektor opieki nad dziećmi jest niedostatecznie rozwinięty do aktualnych potrzeb mieszkańców. Potwierdzają to szacunkowe statystyki (z uwagi na brak rejestru żłobków niepublicznych) oraz opinie, dyskusje toczące się w mediach publicznych, które dotyczą konieczności zwiększenia miejsc w żłobkach publicznych.

Na terenie aglomeracji poznańskiej znajduje się jedynie 15 placówek żłobków publicznych, z których większość (14) funkcjonuje w Poznaniu (4 oddziały główne wraz z 10 filiami). Do poznańskich żłobków publicznych obecnie uczęszcza jedynie 1 229 dzieci, co stanowi zaledwie 8,9% dzieci w wieku 0–3 zamieszkujących Poznań. W Swarzędzu zlokalizowany jest jeden żłobek miejski zapewniający opiekę dla 83 dzieci (6,15% dzieci w wieku 0–3 zamieszkujących Swarzędz). Łączna liczba dzieci objętych opieką w żłobkach publicznych w aglomeracji poznańskiej wynosi zatem 1 312, co oznacza, że jedynie 5,4% dzieci w tej kategorii wiekowej, a więc co dwudzieste dziecko zamieszkujące aglomerację poznańską objęte jest publiczną formą opieki.

Badanie niepublicznych żłobków w aglomeracji poznańskiej nie jest zadaniem łatwym, ponieważ nie istnieją żadne rejestry tych placówek, a ilość żłobków niepublicznych zmienia się bardzo dynamicznie. Dzięki informacjom pozyskanym z Urzędów Miast i Gmin, na podstawie wpisów do ewidencji działalności gospodarczej oraz stron internetowych żłobków niepublicznych ustalono, że na obszarze aglomeracji poznańskiej zlokalizowane są 84 placówki niepubliczne. Znajdują się one przede wszystkim w Poznaniu (64), pozostałych 20 znajduje się w Dąbrowie, Kiekrzu, Komornikach, Koziegłowach, Luboniu, Plewiskach, Pobiedziskach, Przeźmierowie, Skórzewie, Suchym Lesie, Swarzędzu, Zakrzewie, Złotnikach, a więc na terenach silnie urbanizujących się.

Ponieważ, jak zasygnalizowano, nie istnieje jeden spójny rejestr żłobków niepublicznych, nie można dokładnie wskazać ile dzieci faktycznie uczęszcza do tych placówek. Pewne dane szacunkowe na ten temat uzyskać można przyjmując, że średnio 20 dzieci uczęszcza do jednej placówki niepublicznej. Przyjmując

taki wskaźnik, do placówek niepublicznych w aglomeracji poznańskiej uczęszcza ogółem 6,9% dzieci w grupie wiekowej 0–3 lat, co łącznie ze żłobkami publicznymi stanowi 12,4% dzieci w tej grupie wiekowej (rys. 2, tab. 1).

Rys. 2. Dostępność publicznych i prywatnych żłobków w aglomeracji poznańskiej

Źródło: M. Walaszek (2012)

T a b e l a 1

Placówki opieki nad dziećmi do lat 3 w aglomeracji poznańskiej w 2011 r.

Jednostka terytorialna	Liczba żłobków publicznych	Liczba żłobków niepublicznych	Liczba dzieci w żłobkach publicznych	Liczba dzieci w żłobkach niepublicznych	Ogółem dzieci w żłobkach w %
Buk	–	–	–	–	0,0
Czerwonak	–	1	–	20	2,5
Dopiewo	–	3	–	60	8,6
Kleszczewo	–	–	–	–	0,0
Komorniki	–	3	–	60	7,2
Kostrzyn	–	–	–	–	–
Kórnik	–	–	–	–	–
Luboń	–	5	–	100	11,0
Mosina	–	–	–	–	–
Murowana Goślina	–	–	–	–	–
Pobiedziska	–	1	–	20	3,8
Puszczykowo	–	–	–	–	–
Rokietnica	–	1	–	20	3,9
Stęszew	–	–	–	–	–
Suchy Las	–	3	–	60	11,9
Swarzędz	1	3	83	60	10,6
Tarnowo Podgórne	–	–	–	–	–
Powiat poznański	1	20	83	400	4,6
Poznań	14	64	1 229	1 280	18,3
Agglomeracja poznańska	15	84	1 312	1 680	12,4

* z powodu braku danych przyjęto średnią liczbę 20 dzieci na placówkę

Ź r ó d ł o: oprac. własne na podstawie informacji Urzędów Miast i Gmin aglomeracji poznańskiej oraz stron internetowych żłobków publicznych i niepublicznych (2011).

Analizując rozmieszczenie żłobków niepublicznych na terenie aglomeracji, należy stwierdzić, że lokalizacja tych placówek postępuje za relokacją ludności na obszarze aglomeracji poznańskiej (szczególnie na obszarach, na których brak żłobków publicznych).

Podsumowując, sfera opieki nad dziećmi do lat 3 w aglomeracji poznańskiej nie jest wystarczająco rozwinięta i w pełni nie zaspokaja potrzeb mieszkańców. Żłobków publicznych jest zbyt mało i są one zlokalizowane głównie w Poznaniu, co znacznie utrudnia (wręcz uniemożliwia) korzystanie z nich przez osoby mieszkające poza miastem. Koszt opieki nad dziećmi w placówkach niepublicznych jest z kolei wysoki i często niemożliwy do poniesienia przez rodzinę. Lokalizacja nowych placówek publicznych i niepublicznych powinna być efektem ciągłego monitoringu zmian rozmieszczenia, stanu i struktury ludności w aglomeracji poznańskiej. Nie bez znaczenia jest również współpraca

gmin związana z wymianą informacji na temat bieżących potrzeb mieszkańców w zakresie opieki żłobkowej i stanu ich zaspokojenia. Kształtowanie ogólnodostępnej sieci placówek żłobkowych powinno być zatem jednym z celów polityki aglomeracyjnej, polegających na wspólnym rozwiązywaniu problemów ponadlokalnych, których nie można rozwiązać na poziomie jednej gminy (Kaczmarek 2008). Szczególną uwagę powinno się skierować na poprawę dostępności do żłobków na obszarach wiejskich aglomeracji poznańskiej.

Niewątpliwie, pomimo wielu głosów krytycznych, Ustawa żłobkowa oraz resortowy program „Maluch” są dużą szansą na poprawę dostępności, zwiększenie miejsc w żłobkach publicznych oraz podniesienie standardów funkcjonowania tych placówek. Wykorzystanie tej szansy będzie zależec od aktywności gmin w procesie ubiegania się o środki z budżetu państwa, przeznaczania części swoich budżetów na realizację projektów oraz rozpowszechnienia wśród mieszkańców gminy informacji dotyczącej możliwości sprawowania opieki nad dziećmi we własnym domu (niania lub dzienny opiekun).

3. Dostępność placówek wychowania przedszkolnego

Przedszkole jest pierwszą placówką edukacyjną dla dziecka. Objęte nadzorem Kuratoriów Oświaty i Ministerstwa Edukacji Narodowej, zobligowane jest do świadczenia wysokiej jakości usług edukacyjnych, od których często zależy rozwój dziecka i jego powodzenie w nauce na dalszych poziomach edukacji. Wysoki standard, jakość opieki i edukacji określony jest obowiązującymi przepisami prawnymi i wewnętrznymi regulaminami przedszkoli.

Zgodnie z zapisami *Ustawy o systemie oświaty* z dnia 7 września 1991 r., zakładanie, jak i prowadzenie publicznych przedszkoli, a także innych publicznych form wychowania przedszkolnego (oddziały i punkty przedszkolne) należy do zadań własnych gminy. Jak wskazuje *Ustawa o systemie oświaty*, w przypadkach uzasadnionych warunkami demograficznymi i geograficznymi, rada gminy może uzupełniać sieć przedszkoli publicznych o inne formy wychowania przedszkolnego. Wg przepisów prawnych (art. 14a *Ustawy o systemie oświaty*) odległość przedszkola publicznego od miejsca zamieszkania dziecka nie może wynosić więcej niż 3 km. Jeżeli najbliższe przedszkole publiczne oddalone jest od miejsca zamieszkania dziecka powyżej 3 km, wówczas obowiązkiem gminy jest zapewnienie bezpłatnego transportu dziecka do tego przedszkola lub zwrot kosztu przejazdu publicznymi środkami transportu dziecka i jego opiekuna.

Wg danych Głównego Urzędu Statystycznego w roku szkolnym 2009–2010 wychowaniem przedszkolnym w Polsce objętych zostało 994,1 tys. dzieci w przedziale wiekowym 3–6 lat, co stanowi 67,3% ogółu dzieci w wieku 3–6 lat. Niestety, wg badań Eurostatu, w Polsce odsetek liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli jest ciągle jednym z najniższych w Europie. Zgodnie z założeniami przyjętymi przez Radę Europejską do 2020 r. odsetek dzieci

(czterolatków) objętych wychowaniem przedszkolnym w Polsce powinien wynosić 95% (obecnie wynosi w miastach średnio 81,5%, a na wsiach ok. 48,2%).

Poprawa funkcjonowania i dostępności placówek przedszkoli na obszarze aglomeracji poznańskiej stanowi jeden z głównych elementów realizacji Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej (Oś strategiczna: Usługi społeczne, Program 4.1. Jakość i organizacja edukacji).

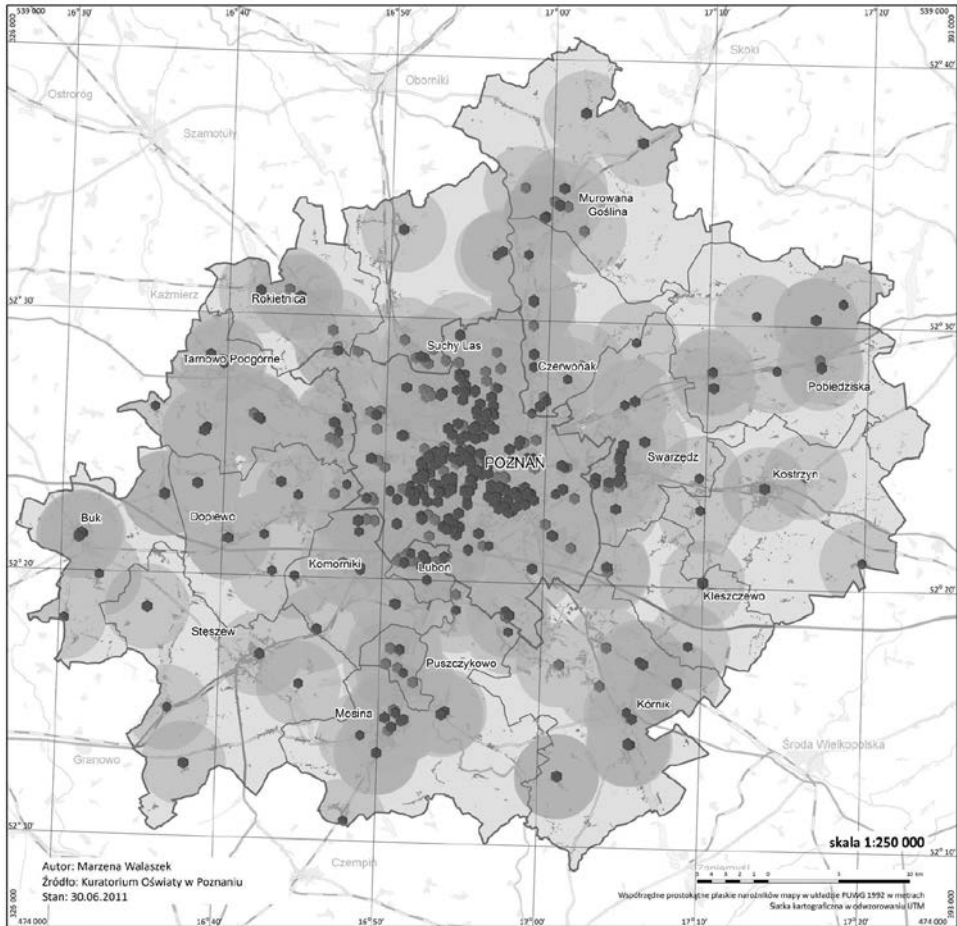
Aglomerację poznańską zamieszkuje 37 720 dzieci w wieku 3–6 lat, co stanowi 4,5% ogółu populacji. Najwyższy odsetek dzieci w wieku 3–6 lat charakteryzuje gminy: Komorniki (6,7%), Rokietnica (6,6%), Suchy Las (6,3%), Dopiewo (6,5%), Kleszczewo (6,5%), przy średniej dla aglomeracji poznańskiej – 4,5%. W skali całej aglomeracji najniższy w stosunku do całości populacji odsetek dzieci w wieku 3–6 lat charakteryzuje miasto Poznań (4,0%) oraz gminy: Puszczykowo (4,1%), Buk (4,4%), Stęszew (4,5%). Wysoki udział dzieci w wieku 3–6 lat w gminach podpoznańskich i niski w samym Poznaniu wynika z przeprowadzek młodych rodzin do strefy podmiejskiej. Niski udział dzieci w stosunku do ogółu ludności w mieście Puszczykowo potwierdza, że populacja miasta starzeje się.

Na obszarze aglomeracji poznańskiej zlokalizowanych jest łącznie 452 placówek wychowania przedszkolnego (wg stanu na kwiecień 2011 r.). Należą do nich:

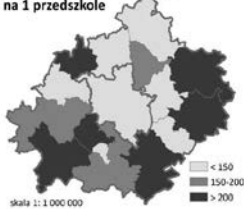
- 187 placówek przedszkoli publicznych;
- 119 przedszkoli niepublicznych;
- 130 oddziałów przedszkolnych (120 oddziałów przedszkolnych publicznych i 10 oddziałów przedszkolnych o uprawnieniach szkoły publicznej);
- 16 punktów przedszkolnych (w tym 4 publiczne).

Najwięcej placówek przedszkolnych znajduje się w Poznaniu – 269, następnie w Swarzędzu – 22, Luboniu – 18, Mosinie – 17 i Tarnowie Podgórnym – 15. Do wszystkich placówek: przedszkoli publicznych i niepublicznych, oddziałów i punktów przedszkolnych uczęszcza łącznie 30 419 dzieci z aglomeracji poznańskiej. Najwięcej dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest w Poznaniu – 18 630 dzieci, co stanowi 61,2% wszystkich dzieci uczęszczających do przedszkoli w aglomeracji poznańskiej. W Swarzędzu wychowaniem przedszkolnym objętych jest 1 689 dzieci (5,5% ogółu dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w aglomeracji poznańskiej), natomiast w Luboniu do przedszkoli uczęszcza 1 175 dzieci (3,9% dzieci uczęszczających do placówek przedszkolnych w aglomeracji).

W aglomeracji poznańskiej udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest zróżnicowany. Najwięcej dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego w stosunku do ogólnej liczby dzieci w wieku 3–6 jest w Poznaniu (91,1%), Tarnowie Podgórnym (90,8%), Puszczykowie (88%). Najniższy z kolei w Kostrzynie (37,3%), Dopiewie (49,4%), Komornikach (55,2%) przy średniej dla aglomeracji poznańskiej – 80,6% (rys. 3).

Liczba dzieci w wieku 3-6 lat na 1 przedszkole

Liczba dzieci w wieku 3-6 lat uczęszczających do przedszkola

- przedszkola publiczne (w tym oddziały przedszkolne i punkty przedszkolne)
- przedszkola niepubliczne (w tym punkty przedszkolne)

Ekwidystanta 3 km dla:

- przedszkola publicznych (w tym oddziałów przedszkolnych i punktów przedszkolnych)
- przedszkola niepublicznych (w tym punktów przedszkolnych)

Rys. 3. Dostępność przestrzenna przedszkoli w aglomeracji poznańskiej

Źródło: M. Walaszek (2012)

Niski udział dzieci objętych opieką przedszkolną w gminach: Komorniki, Dopiewo wynika z niewystarczającej liczby placówek przedszkolnych w stosunku do liczby dzieci zamieszkującej te gminy. W gminach, takich jak Rokietnica czy Dopiewo, w ostatnich kilku latach znacznie wzrosła liczba dzieci w wieku przedszkolnym. W konsekwencji placówki wychowania przedszkolnego w tych gminach są przeciążone, a na jedno miejsce w przedszkolu przypada zbyt duża liczba dzieci. W gminie Kostrzyn na 1 placówkę przedszkolną przypada np. 204 dzieci, gdy w Poznaniu jest to zaledwie 76 dzieci. Średnia liczba dzieci w przedszkolu w Rokietnicy wynosi ok. 93 dzieci (najwięcej w aglomeracji), natomiast w Puszczykowie 47 dzieci (najmniej w aglomeracji) (tab. 2).

Tabela 2

Wychowanie przedszkolne w aglomeracji poznańskiej w 2011 r.

Jednostka terytorialna	Udział dzieci 3–6 lat w ogólnej ludności w %	Liczba placówek przedszkolnych ogółem	Dzieci objęte opieką przedszkolną w %	Liczba dzieci na placówkę przedszkolną
Buk	4,4	8	75,2	66,0
Czerwonak	5,2	12	61,5	108,3
Dopiewo	6,5	10	49,4	112,9
Kleszczewo	6,5	4	79,4	99,8
Komorniki	6,7	11	55,2	116,3
Kostrzyn	4,8	4	37,3	204,3
Kórnik	6,1	12	60,2	102,6
Luboń	5,3	18	76,8	84,9
Mosina	4,8	17	67,4	75,6
Murowana Goślina	4,7	11	83,4	69,2
Pobiedziska	4,9	11	65,2	80,0
Puszczykowo	4,1	7	88,0	53,6
Rokietnica	6,6	5	57,9	160,0
Stęszew	4,5	5	64,9	129,2
Suchy Las	6,3	11	82,0	82,0
Swarzędz	5,2	22	75,8	101,2
Tarnowo Podgórne	5,6	15	90,8	78,8
Powiat poznański	5,4	183	68,2	94,4
Poznań	4,0	269	91,1	76,0
Agglomeracja poznańska	4,5	452	80,6	83,5

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Kuratorium Oświaty w Poznaniu i Urzędów Miast i Gmin aglomeracji poznańskiej (2011 r.).

W aglomeracji poznańskiej słabszą, w porównaniu z miastem Poznań, dostępnością do placówek wychowania przedszkolnego charakteryzują się głównie obszary wiejskie i silnie urbanizujące się. Osiągnięcie rekomendo-

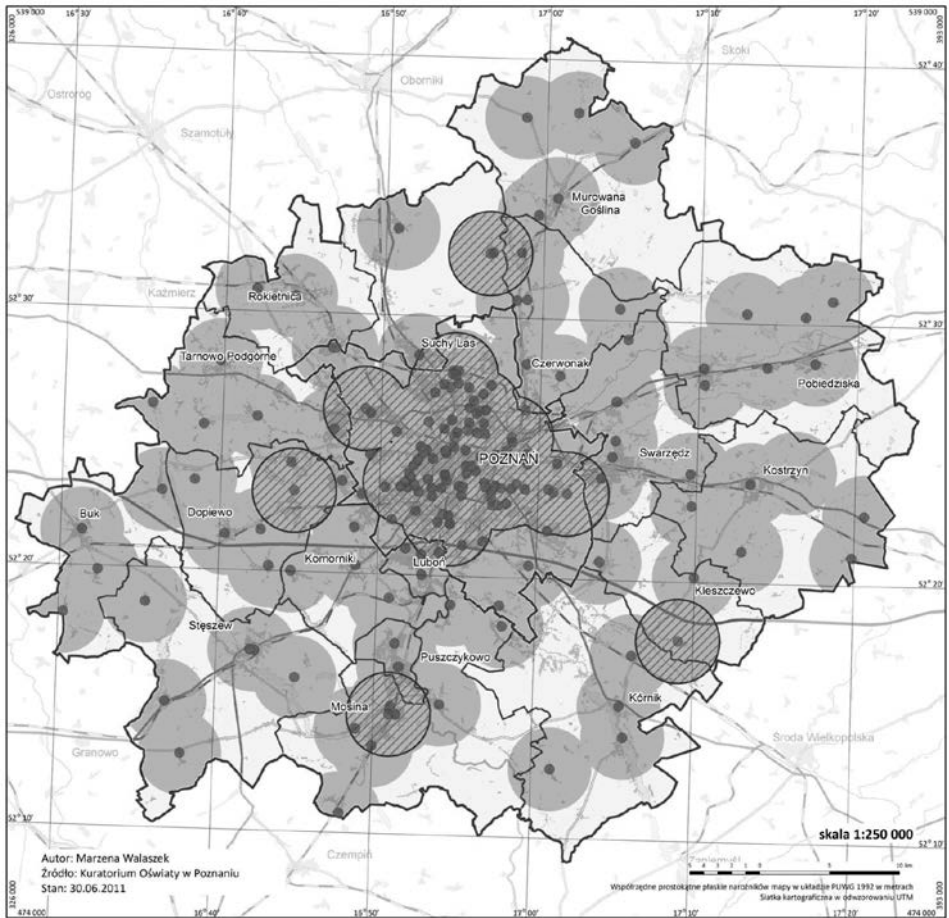
wanego przez Unię Europejską wskaźnika objęcia 95% dzieci w wieku 3–6 lat opieką przedszkolną do 2020 r. wymagać będzie zintensyfikowanych i skoordynowanych działań wszystkich gmin aglomeracji poznańskiej (obecnie wskaźnik ten wynosi 80,6%). Wrażliwość władz na potrzeby społeczne, partycypacja mieszkańców to warunki konieczne dla powodzenia realizacji założeń polityk społecznych Unii Europejskiej.

4. Dostępność szkół podstawowych i gimnazjalnych

Przepisami regulującymi tworzenie i prowadzenie szkół podstawowych i gimnazjalnych jest *Ustawa o systemie oświaty* z 7 września 1991 r. Zgodnie z zapisami ustawowymi (art. 5), zakładanie oraz prowadzenie publicznych szkół podstawowych i gimnazjów należy do zadań własnych gminy. Art. 17 ustawy wskazuje, że sieć publicznych szkół powinna być zorganizowana w sposób umożliwiający wszystkim dzieciom spełnienie obowiązku szkolnego. W dalszej części ustawy sprecyzowana jest maksymalna odległość dziecka do szkoły, która w przypadku dzieci uczniów szkół podstawowych (klasy I–IV) nie może być większa niż 3 km, a w przypadku szkół gimnazjalnych (klasy V i VI) – 4 km. Gdy droga dziecka do szkoły w obwodzie szkolnym, w którym dziecko mieszka jest dłuższa niż ww. odległości, wówczas obowiązkiem gminy jest zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu lub zwrot kosztów przejazdu publicznymi środkami transportu. Na uwagę zasługuje art. 19 ust. 2 *Ustawy o systemie oświaty*, który mówi, że organ gminy prowadzący ewidencję ludności jest obowiązany w ramach zadań własnych przysyłać dyrektorom szkół informacje o aktualnym stanie i zmianach w ewidencji dzieci i młodzieży w wieku 3–18 lat. Informacja ta jest o tyle istotna, że pozwala ocenić i prognozować zmiany liczby uczniów w obwodach szkolnych oraz dostosowywać w związku z tym liczebność szkół i oddziałów szkolnych na danym obszarze.

Na obszarze aglomeracji poznańskiej zlokalizowanych jest łącznie 168 szkół podstawowych (łącznie ze specjalnymi i integracyjnymi), z tego 86 w Poznaniu i 82 w powiecie poznańskim. Poza Poznaniem, najwięcej szkół podstawowych znajduje się w gminie Mosina (10) i Pobiedziska (7), najmniej w Kleszczewie, Puszczykowie i Rokietnicy (po 2 szkoły podstawowe). Na obszarze aglomeracji poznańskiej edukację w szkołach podstawowych pobiera 44 598 dzieci (24 877 w Poznaniu i 19 721 w powiecie poznańskim). Najwięcej dzieci w szkołach podstawowych uczęszcza do szkół w Swarzędzu (2 541), Luboniu (1 861), Mosinie (1 709) oraz Czerwonaku (1 454), najmniej natomiast w Kleszczewie (442), Rokietnicy (588), Puszczykowie (596). Najwięcej dzieci na 1 szkołę przypada w Luboniu (465), Swarzędzu (424) oraz Suchym Lesie (301), najmniej w Stęszewie (157), Dopiewie (158) i Mosinie (171). Ogółem na 1 szkołę w aglomeracji poznańskiej przypada 265 uczniów, przy czym w Poznaniu jest to 289 dzieci, a w powiecie poznańskim 240 dzieci. Jak wskazują powyższe dane,

liczba dzieci na szkołę w poszczególnych gminach aglomeracji jest zróżnicowana. W przypadku gminy, w której liczba dzieci na szkołę jest największa (Luboń) różnica ta jest trzykrotnie wyższa w stosunku do gminy, w której liczba dzieci jest najniższa (Mosina) (rys. 4, tab. 3).

Liczba uczniów szkół podstawowych w wieku 7-12 lat

- szkoły podstawowe publiczne
- szkoły podstawowe niepubliczne

Ekwidystanta 3 km dla:

- szkół podstawowych publicznych
- ▨ szkół podstawowych niepublicznych

Rys. 4. Dostępność przestrzenna szkół podstawowych w aglomeracji poznańskiej

Ź r ó d ł o: M. Walaszek (2012)

Tabela 3

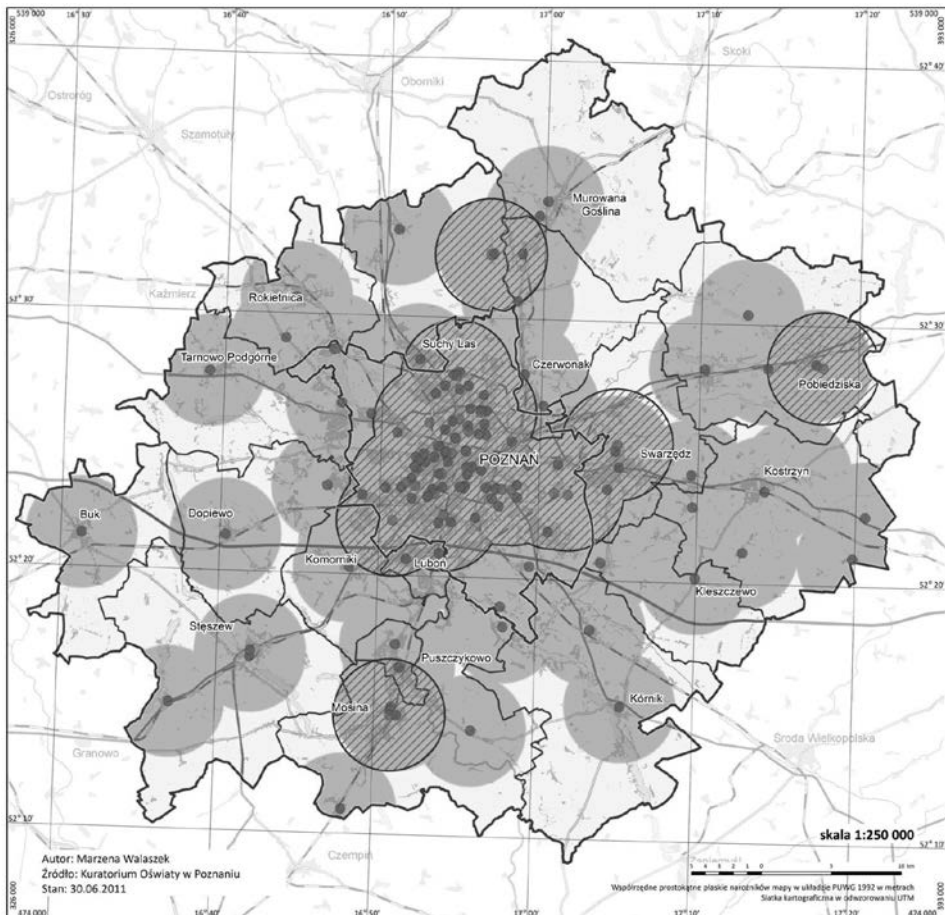
Szkolnictwo podstawowe w aglomeracji poznańskiej w 2011 r.

Jednostka terytorialna	Szkolnictwo podstawowe			
	Liczba szkół podstawowych	Liczba uczniów	Liczba uczniów na 1 szkołę podstawową	Współczynnik skolaryzacji netto
Buk	4	855	214	100,8
Czerwonak	6	1 454	242	89,7
Dopiewo	6	949	158	78,0
Kleszczewo	2	442	221	102,7
Komorniki	4	983	246	73,5
Kostrzyn	6	1 117	186	96,9
Kórnik	4	1 175	294	78,4
Luboń	4	1 861	465	95,8
Mosina	10	1 709	171	94,4
Murowana Goślina	5	966	193	98,4
Pobiedziska	7	1 213	173	98,8
Puszczykowo	2	596	298	102,3
Rokietnica	2	588	294	65,7
Stęszew	6	944	157	95,1
Suchy Las	3	903	301	92,6
Swarzędz	6	2 541	424	89,1
Tarnowo Podgórne	5	1 425	285	96,2
Powiat poznański	82	19 721	241	91,1
Poznań	86	24 877	289	107,0
Agglomeracja poznańska	168	44 598	265	99,1

Źródło: Kuratorium Oświaty w Poznaniu, BDL GUS, 2011.

Obok szkół ponadpodstawowych na obszarze aglomeracji poznańskiej rozwinięta jest lokalnie sieć szkół gimnazjalnych, do których łącznie należy 119 placówek (71 w Poznaniu i 48 w powiecie poznańskim). Do szkół tych uczęszcza 23 589 dzieci (13 649 w Poznaniu i 9 940 w powiecie poznańskim). Najwięcej szkół gimnazjalnych zlokalizowanych jest w Mosinie i Kostrzynie (po 4), najmniej gimnazjów (zaledwie po 1) w Buku i Komornikach. W gminach powiatu poznańskiego najwięcej uczniów gimnazjów uczęszcza do szkół w Swarzędzu (1 282) i Luboniu (903), najmniej w Rokietnicy (214) i Puszczykowie (312). Najwięcej dzieci na 1 gimnazjum przypada w Buku (460), Luboniu (452), najmniej w Kostrzynie (93) i Rokietnicy (107). W Poznaniu na 1 gimnazjum przypada 192 uczniów, a w aglomeracji jest to 198 dzieci (rys. 5).

Liczba dzieci w wieku 13-15 lat na 100 uczniów gimnazjów

- gimnazja publiczne
- gimnazja niepubliczne

Ekwidystanta 4 km dla:

- gimnazjów publicznych
- ▨ gimnazjów niepublicznych

Rys. 5. Dostępność przestrzenna szkół gimnazjalnych w aglomeracji poznańskiej

Źródło: M. Walaszek (2012)

Współczynnik skolaryzacji określa relację liczby dzieci i młodzieży uczącej się na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania („Oświata i wychowanie”, GUS, 2010). W przypadku szkół podstawowych najwyższy współczynnik skolaryzacji cechuje Poznań (107), Kleszczewo (102,7) oraz Puszczykowo (102,3), najniższy

natomiast gminy: Rokietnica (65,7) i Komorniki (73,5). Najwyższy współczynnik skolaryzacji w szkołach gimnazjalnych występuje w Suchym Lesie (117,7), Puszczykowie (107,8) oraz Poznaniu (103,9), najniższy natomiast w Rokietnicy (43,5) i Komornikach (50,9). Wysokie współczynniki skolaryzacji w Poznaniu, Puszczykowie, Suchym Lesie wskazują na dojazdy dzieci do szkół z okolicznych miejscowości i gmin. Bardzo niskie współczynniki skolaryzacji szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego w Rokietnicy i Komornikach oznaczają, że znaczna część dzieci i młodzieży pobiera edukację poza miejscem zamieszkania (tab. 4).

Tabela 4

Szkolnictwo gimnazjalne w aglomeracji poznańskiej w 2011 r.

Jednostka terytorialna	Szkolnictwo gimnazjalne			
	Liczba gimnazjów	Liczba uczniów	Liczba uczniów na 1 gimnazjum	Współczynnik skolaryzacji netto
Buk	1	460	460	96,9
Czerwonak	4	832	208	84,5
Dopiewo	2	485	243	75,0
Kleszczewo	2	237	119	96,6
Komorniki	1	334	334	50,9
Kostrzyn	6	556	93	92,1
Kórnik	2	520	260	68,2
Luboń	2	903	452	92,2
Mosina	6	877	146	91,4
Murowana Goślina	2	595	298	92,2
Pobiedziska	4	590	148	93,3
Puszczykowo	2	312	156	107,8
Rokietnica	2	214	107	43,5
Stęszew	3	498	166	89,0
Suchy Las	3	562	187	117,7
Swarzędz	4	1 282	321	89,0
Tarnowo Podgórne	2	683	342	88,1
Powiat poznański	48	9 940	207	86,4
Poznań	71	13 649	192	103,9
Agglomeracja poznańska	119	23 589	198	95,1

Źródło: Kuratorium Oświaty w Poznaniu, BDL GUS, 2010.

Głównym atutem szkół podstawowych i gimnazjalnych, oczywiście poza jakością świadczonych usług edukacyjnych, powinna być ich dogodna lokalizacja stosunkowo blisko miejsca zamieszkania oraz z łatwym połączeniem ze środkami komunikacji publicznej. Jak wskazują jednak analizowane współczynniki skolaryzacji, mobilność w zakresie dojazdów do szkół podstawowych i gimnazjalnych jest jednak dosyć duża. W przypadku szkół podstawowych,

nadwyżka dzieci w szkołach w stosunku do dzieci w grupie wiekowej odpowiadającej temu poziomowi kształcenia, jest największa w Poznaniu. W szkołach gimnazjalnych nie jest już jednak tak oczywista, a funkcje ośrodków edukacji gimnazjalnej przejmują również mniejsze ośrodki gminne (Suchy Las, Puszczykowo).

5. Dostępność szkół ponadgimnazjalnych

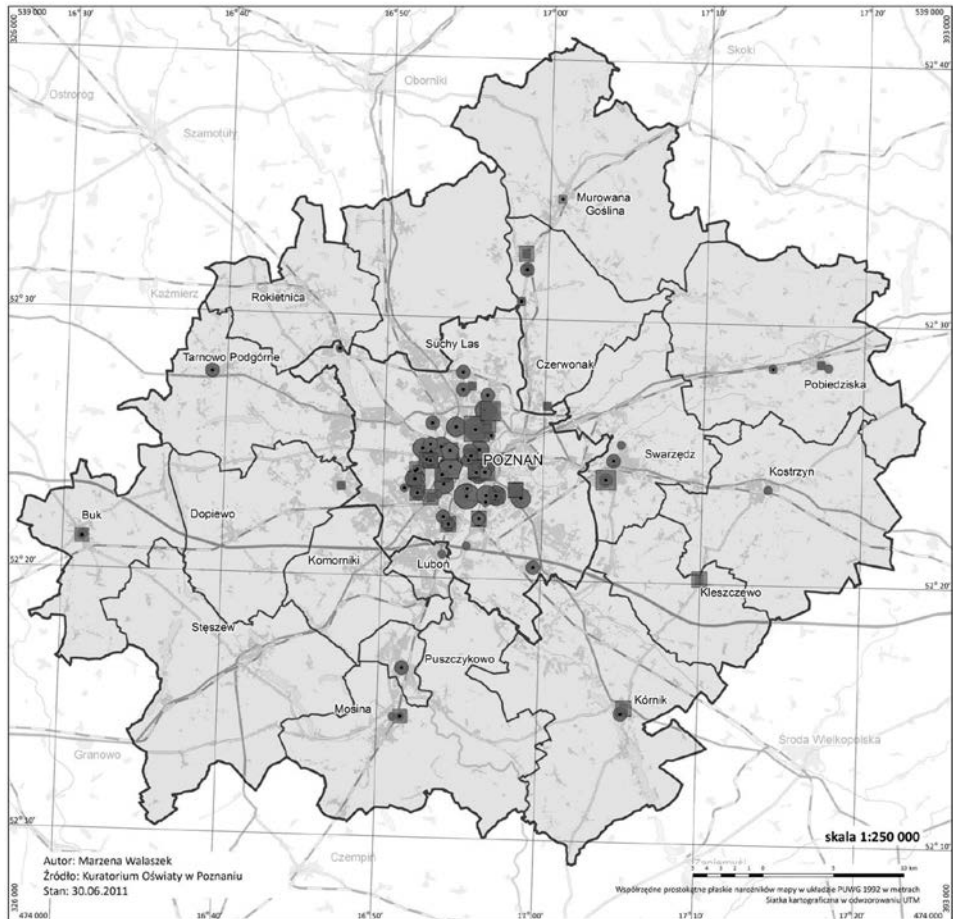
Obecny system szkolnictwa ponadgimnazjalnego funkcjonuje na zasadach określonych w *Ustawie o systemie oświaty* z dnia 7 września 1991 r. Zgodnie z art. 5 ust 5a, zakładanie i prowadzenie szkół ponadgimnazjalnych należy do zadań własnych powiatu. W przypadku szkolnictwa ponadgimnazjalnego, zapisy ww. ustawy nie definiują maksymalnych, dopuszczalnych odległości ucznia od szkoły. Powoduje to znaczną mobilność młodzieży, głównie zamieszkującej miejscowości ościennych powiatów powiatu poznańskiego.

Po ukończeniu gimnazjum, uczniowie aglomeracji poznańskiej mają możliwość kształcenia w liceach ogólnokształcących, technikach i zasadniczych szkołach zawodowych. Dodatkowo, absolwenci zasadniczych szkół zawodowych mogą kontynuować edukację w liceach lub technikach uzupełniających.

Analiza rozmieszczenia szkół ponadgimnazjalnych w aglomeracji poznańskiej pozwala sformułować wniosek, że szkoły te zlokalizowane są głównie w Poznaniu oraz większych miejscowościach aglomeracji (głównie w miastach – siedzibach gmin). Duża koncentracja szkół ponadgimnazjalnych w Poznaniu oraz słabsza w gminach powiatu poznańskiego, skutkuje dojazdami młodzieży do szkół poznańskich.

Na obszarze aglomeracji poznańskiej przeważają licea ogólnokształcące, których jest łącznie 98 (23 w powiecie poznańskim i 75 w Poznaniu), licea ogólnokształcące uzupełniające – 44 na obszarze aglomeracji (w tym 23 w Poznaniu) oraz technika – 28 na obszarze aglomeracji (w tym 23 w Poznaniu). Zasadniczych szkół zawodowych jest 29.

Poza Poznaniem tylko w 11 gminach aglomeracji funkcjonują licea ogólnokształcące (Buk, Czerwonak, Dopiewo, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina, Pobiedziska, Puszczykowo, Swarzędz, Tarnowo Podgórne). Technika zlokalizowane są w 5 miejscowościach aglomeracji (Czerwonak, Mosina, Murowana Goślina, Rokietnica, Swarzędz). Zasadnicze szkoły zawodowe znajdują się w Buku, Czerwonaku, Mosinie, Murowanej Goślinie, Rokietnicy i Swarzędzu (rys. 6).

Rys. 6. Rozmieszczenie liceów ogólnokształcących, profilowanych i uzupełniających w aglomeracji poznańskiej

Źródło: M. Walaszek (2012)

Według informacji Kuratorium Oświaty w Poznaniu w czerwcu 2011 r. łącznie do ww. szkół uczęszczało 36 023 uczniów, w tym najwięcej w Poznaniu (31 837). Największym powodzeniem, biorąc pod uwagę liczbę uczniów, cieszą się licea ogólnokształcące, w których kształcą się 57,3% wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych z terenu aglomeracji. W technikach kształcą się 23%

uczniów, a w zasadniczych szkołach zawodowych zaledwie co dziesiąty uczeń aglomeracji (9,1%).

Udział młodzieży uczącej się w szkołach ponadgimnazjalnych w Poznaniu w stosunku do ogólnej liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych w aglomeracji wynosi 88,4%. Wartość ta jest dużo wyższa w stosunku do liczby młodzieży w wieku 16–18 lat zamieszkującej miasto Poznań (53,7%). Analiza wskaźnika skolaryzacji, opisującego relację uczniów szkół ponadgimnazjalnych ogółem do liczby młodzieży w wieku 16–18 lat, wskazuje na dużą mobilność w zakresie wyboru szkoły ponadgimnazjalnej poza miejscem zamieszkania. Wysoki wskaźnik skolaryzacji dla miasta Poznania – 236, oznacza ponad dwukrotną nadwyżkę uczniów nad liczbą młodzieży w wieku 16–18 lat, która zamieszkuje Poznań i wskazuje na to, że w szkołach tych znaczna część uczniów pochodzi spoza Poznania. Podobnie, choć już nie tak spektakularnie jak w Poznaniu, wskaźnik ten kształtuje się w Puszczykowie i Swarzędzu, gdzie wskaźniki skolaryzacji wynoszą kolejno – 107,2 i 106,5. W czterech gminach nie posiadających żadnej placówki ponadgimnazjalnej (Kleszczewo, Komorniki, Stęszew, Suchy Las) łącznie zamieszkuje 1 900 osób w wieku 16–18, które dojeżdżają do szkół zlokalizowanych poza miejscem zamieszkania (tab. 5). W przypadku młodzieży dojeżdżającej do szkół poza miejscem zamieszkania, decydującym czynnikiem jest czas dotarcia do szkoły. W aspekcie aglomeracyjnym nie bez znaczenia jest zatem płynny i sprawny ruch transportowy, w tym funkcjonowanie transportu publicznego.

Spośród funkcjonujących szkół ponadgimnazjalnych w aglomeracji poznańskiej, szczególną uwagę powinno się zwrócić na zasadnicze szkoły zawodowe (rys.7). O ile los i funkcjonowanie liceów ogólnokształcących zdaje się być niezagrożony z uwagi na dobrą jakość kształcenia i duże zainteresowanie uczniów, tak szkolnictwo zawodowe ulega stopniowej, ale bardzo widocznej marginalizacji. Wynika to oczywiście z wielu czynników, w tym przemian gospodarczych, restrukturyzacji oraz upadku zawodów tradycyjnych. Paradoksalnie, rola Poznania jako prężnego ośrodka gospodarczego i uniwersyteckiego w kraju, może przyczyniać się do zanikania szkolnictwa zawodowego. Duża oferta edukacyjna poznańskich szkół wyższych oraz łatwy dostęp do tych szkół, mobilizuje i zachęca uczniów do wyższych osiągnięć.

Jak wynika z raportu „Szkolnictwo zawodowe wobec problemów rynku pracy” (2007), oferta edukacyjna szkół zawodowych w Polsce nie odpowiada zapotrzebowaniu rynku pracy, a szkolnictwo zawodowe, pomimo podejmowanych środków zaradczych, systematycznie ulega marginalizacji. Zgodnie z wprowadzoną w 1999 r. reformą administracyjną, szkolnictwo ponadgimnazjalne, w tym zasadnicze szkoły zawodowe, przekazano w gestię powiatu, uznając, że władze lokalne najlepiej znają lokalny rynek pracy i dostosują funkcjonowanie szkół zasadniczych do aktualnych potrzeb tego rynku. Panaceum na trudną sytuację szkół zawodowych może być wspieranie tzw. kształcenia dualnego, które polega na ścisłej współpracy podmiotów

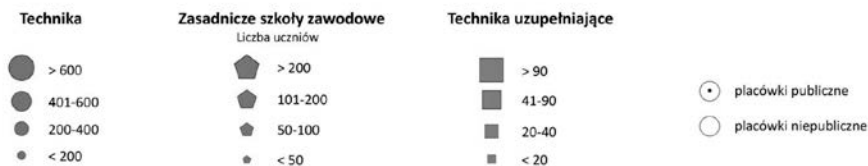
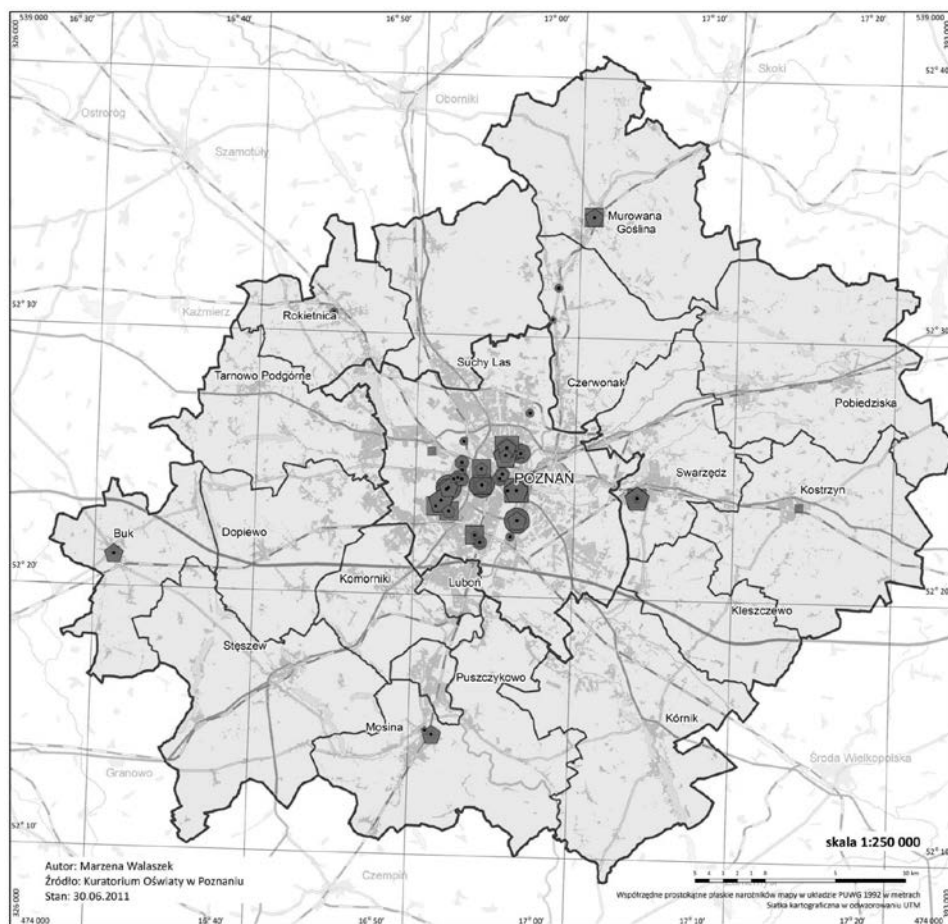
gospodarczych – przedsiębiorstw działających na lokalnym rynku pracy oraz szkół zawodowych. W praktyce – uczniowie tych szkół posiadają możliwość odbycia praktyki zawodowej w przedsiębiorstwie, a po odbyciu tej praktyki mogą zyskać stałe zatrudnienie. Istotą jest zatem zacieśnienie współpracy pomiędzy szkołami a przedsiębiorstwami w celu efektywnego kształcenia kadry zawodowej zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy. Kształcenie dualne nie może być skutecznie prowadzone bez udziału władz lokalnych. Jest to również celem Programu 3.4.: „Współpraca systemu gospodarki z edukacją”, zapisanego w „Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej – Metropolia Poznań 2020”.

Tabela 5

Szkolnictwo ponadgimnazjalne w aglomeracji poznańskiej w 2011 r.

Jednostka terytorialna	Liczba placówek						Liczba uczniów ogółem	Współczynnik skolaryzacji
	Licea ogólnokształcące	Licea ogólnokształcące uzupełniające	Licea profilowane	Teknika	Teknika uzupełniająca dla zsz	Zasadnicze szkoły zawodowe		
Buk	3	2	0	0	1	1	270	55,6
Czerwonak	5	4	1	1	0	1	404	49,1
Dopiewo	1	0	0	0	0	0	70	11,7
Kleszczewo	0	1	0	0	0	0	0	0,0
Komorniki	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Kostrzyn	1	0	0	0	1	0	45	6,2
Kórnik	1	1	0	0	0	0	171	23,3
Luboń	1	0	0	0	0	0	10	1,1
Mosina	2	1	0	1	0	2	403	41,2
Murowana Goślina	0	1	0	1	1	1	382	58,0
Pobiedziska	3	1	1	0	0	0	166	21,4
Puszczykowo	1	0	0	0	0	0	342	107,2
Rokietnica	0	0	0	1	0	1	156	35,5
Stęszew	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Suchy Las	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Swarzędz	4	1	0	1	1	2	1 611	106,5
Tarnowo Podgórne	1	0	0	0	0	0	156	20,7
Powiat poznański	23	12	2	5	4	8	4 186	36,0
Poznań	75	32	21	23	17	21	31 837	236,0
Agglomeracja poznańska	98	44	23	28	21	29	36 023	143,4

Źródło: Kuratorium Oświaty w Poznaniu, BDL GUS, 2011.

Rys. 7. Rozmieszczenie techników i zasadniczych szkół zawodowych w aglomeracji poznańskiej

Źródło: M. Walaszek (2012)

5. Podsumowanie

W sektorze edukacji wyraźnie zauważalne są oddziaływania i wzajemne powiązania pomiędzy poszczególnymi gminami aglomeracji poznańskiej, związane z mobilnością uczniów i pobieraniem nauki poza miejscem zamieszkania. Z jednej strony, dowolność przy wyborze szkoły i miejsca kształcenia jest aspektem pozytywnym, pozwala bowiem na wybranie najlepszej placówki, osiągającej najlepsze wyniki w kształceniu młodzieży. Z drugiej strony nadmierna mobilność dzieci i młodzieży skutkuje niewykorzystaniem miejsc w szkołach lokalnych i przeciążeniem szkół poznańskich. Znajdować to może swoje konsekwencje w niewykorzystanym potencjale szkół lokalnych oraz kwestiach związanych z finansowaniem oświaty (ponoszeniem przez Miasto Poznań nadmiernych kosztów). Codzienne dojazdy i dowożenie dzieci do szkół wpływają również na spowolnienie ruchu drogowego i przyczyniają się do zwiększenia zjawiska kongestii.

Aktualnie dużym wyzwaniem dla aglomeracji poznańskiej jest reorganizacja sieci placówek szkół gimnazjalnych, wynikająca z nizu demograficznego. Obecnie toczą się szerokie dyskusje dotyczące systematycznego wygaszania szkół gimnazjalnych w Poznaniu. Nowa sieć szkół i reorganizacja obwodów szkolnych powinna wynikać z dokładnych badań stanu ludności na terenie Poznania i aglomeracji poznańskiej oraz kierunków dojazdów dzieci do obecnie wygaszanych szkół. Proces reorganizacji placówek szkolnych nie powinien być wyłącznie działaniem krótkoterminowym, ponieważ obecny spadek liczby uczniów w szkołach gimnazjalnych jest jedynie czasowy, a za kilka lat w wiek edukacji gimnazjalnej wejdą liczne roczniki dzieci uczęszczających obecnie do przedszkoli (ok. 2018 r.).

Podsumowując, głównym celem wspólnej polityki edukacyjnej aglomeracji poznańskiej powinna stać się dobra dostępność do szkół każdego szczebla dla dzieci i młodzieży zamieszkującej obszar aglomeracji. Konieczne jest popularyzowanie wśród mieszkańców aglomeracji nowych form opieki nad najmłodszymi dziećmi oraz poprawianie standardów opieki żłobkowej świadczonej w placówkach publicznych wraz ze zwiększaniem w nich miejsc. W zakresie rozwoju szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego istnieje potrzeba zwrócenia uwagi na warunki lokalne w celu przystosowania oferty edukacyjnej do bieżących potrzeb mieszkańców. Współpraca międzygminna w tym zakresie mogłaby przyjąć formę otwartych spotkań z mieszkańcami i władzami samorządowymi, na których toczone byłyby dyskusje na temat wspólnego kształtowania sektora edukacji w aglomeracji.

LITERATURA

- Analiza cen na rynku pierwotnym w aglomeracji poznańskiej*, 2011, Urbodom.
- Bajerski A., 2011, *Organizacja przestrzenna i funkcjonowanie usług edukacyjnych w aglomeracji poznańskiej*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Beim M., Tölle A., 2008, *Motywacje migracji rezydencjalnych w obszarze aglomeracji poznańskiej*, Poznań.
- Chojnacka-Osiecka J., 2007, *Szkolnictwo zawodowe wobec problemów rynku pracy*, Biuro Analiz Sejmowych Infos, nr 16.
- Gruchman B., Parysek J., 2010, *Wyzwania i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Guzik R., 2003, *Interpretacja przestrzennej dostępności szkół ponadpodstawowych w oparciu o metodę ilorazu potencjału*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Kaczmarek T. (red.), 2012, *Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego aglomeracji poznańskiej*, Centrum Badań Metropolitalnych UAM, Poznań.
- Kaczmarek T., Mizgajski A. (red.), 2008, *Powiat poznański – jakość przestrzeni i jakość życia*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Kaczmarek T., Miłkuła Ł., 2011, *Spójność terytorialno-administracyjna aglomeracji poznańskiej*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Kaczmarek T., Miłkuła Ł., 2011, *Strategia Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej – Metropolia Poznań 2020*, Centrum Badań Metropolitalnych UAM, Poznań.
- Kaczmarek T., Walaszek M., 2011, *Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego aglomeracji poznańskiej*, Poznań.
- Łodyga B., 2011, *Procesy demograficzne w aglomeracji poznańskiej w latach 1999–2009*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Miłkuła Ł., 2011, *Funkcjonowanie i integracja aglomeracji poznańskiej w opinii mieszkańców i polityków lokalnych*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Strategia Europa 2020*.
- Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 z dnia 4 lutego 2011 r.*
- Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.*
- Walaszek M., 2012, *Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego aglomeracji poznańskiej*, Poznań.
- Walaszek M., 2012, *Opieka nad dziećmi do lat 3*, Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego aglomeracji poznańskiej, Poznań.
- Walaszek M., 2012, *Wychowanie przedszkolne*, Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego aglomeracji poznańskiej, Poznań.
- Walaszek M., 2012, *Szkolnictwo ponadgimnazjalne*, Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego aglomeracji poznańskiej, Poznań.

THE AVAILABILITY OF EDUCATIONAL FACILITIES IN DISTRICTS OF THE POZNAŃ METROPOLITAN AREA

The purpose of this work is to present the distribution and availability of both state and private educational facilities in the Poznań metropolitan area, and to provide recommendations on issues that are significant from the perspective of district councils.

The work discusses all levels of education, excluding universities: from kindergartens and elementary schools, to middle schools and secondary education (high schools and vocational schools). The paper also discusses the availability of childcare facilities for children up to 3 years old, even though these are not officially recognized as an element of the educational system.

Mgr Marzena Walaszek
Zakład Systemów Osadniczych i Organizacji Terytorialnej
Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu